

SBURATORUL *Literar*

REVISTA · SAPTAMANALA

SUMARUL No. 41

E. Lovinescu	Există o literatură română ?
Camil Petrescu	Cântec de lebedă
Gh. Brăescu	Isvor-Vama Poștei
Victor Eftimiu	Soțul
Camil Baltazar	Slove de sară
Alice Soare	Somnul copilului
Hortensia Papadat-Bengescu .	Giovanni Papini
I. Valerian	Sfârșitul

Cronica Literară: E. LOVINESCU
Cronica Dramatică: "
Insemnări Literare

41

Ed. „Ancora“ Alcalay & Calafateanu

SBURĂTORUL LITERAR

REVISTĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

DIRECTOR: E. LOVINESCU

EXISTĂ O LITERATURĂ ROMÂNĂ?

I

Cu o violență de cugetare ce s'ar fi putut lipsi de violență expresiei, d. Fundoianu contestă de curând individualitatea literaturii române ¹⁾. Aruncată din arc, săgeata Eleatului Zenon rămânea pe loc; după traectoria unui veac, literatura noastră e încă în punctul său de plecare. Zenon negă mișcarea; mai feroce, d. Fundoianu ne tăgăduiește însăși existența. Reduși la rolul de colonie a culturii franceze, nu putem produce decât o literatură nediferențiată. Lipsiți de o expresie originală, avem un suflet virtual; mișcarea e numai aparentă: săgeata e încă în coarda arcului. Neintegrând literatura universală prin nici o notă specifică, stăm deci în pragul Europei cu minele goale.

* * *

Negațiunii feroce a d-lui Fundoianu i se conveniau temperamentele d-lui N. Davidescu. Literatura română există; ea nu-și începe totuși viața organică decât odată cu simbolismul. „Până la simbolism, afirmă categoric d. Davidescu în *Flacăra*, nu se poate vorbi de o literatură românească. Am avut doar, cum am mai spus, numai scriitori-accidente. Eminescianismul, care fusese prima încercare în acest sens, sombrase“.

Sau, tot atât de categoric: „Și adevărul e că simbolismul este începutul literaturii noastre. El a devenit astăzi singura literatură cu putință, iar cadrul lui s'a lărgit prin aportul variat al atâtor talente, atât de mult încât numirea de simbolism începe să devină doar o strămtă etichetă istorică; ea echivalează cu începuturile literaturii românești dela care mâne, vor purcede pe cale de evoluție, de acum înainte formulele noi ale literaturii noastre. Nici într'un caz însă nu se va mai putea

¹⁾ *Imagini și cărți din Franța*, ed. Soccec.

trece peste e epocă literară al cărei gust, începând cu St. Petrică și cu Săvescu și sfârșind cu Philippide, au îmbogățit cu cele mai variate mijloace de redare intelectualitatea noastră. Minulescu, Bacovia, Emil Isac și Cotruș fac ca toate provinciile românești să fie reprezentate sub steagul acestei mișcări liberatorii și individualiste de artă“.

D. Fundoianu tăgăduia deci individualitatea întregii noastre literaturi; d. Davidescu nu i-o recunoaște decât când și-o pierde. Ferocitatea unuia și parțialitatea celuilalt ne aduc astfel involuntar la căpătâiul literaturii române pentru a-i constata, pe deoparte, existența, iar pe de alta, caractere proprii și profunde în nici o legătură cu variațiunile școalelor literare în genere, și, mai puțin, cu simbolismul în specie.

Recunoaștem că o literatură nu există prin individualități răslețe ci printr'o organizare armonică; nu se valorifică atât prin calitate cât prin diferențiere. Prezența unui geniu solitar nu dovedește nimic; originalitatea unei literaturi stă în acele note specifice care, deosebindu-ne de alții, ne constituie o fizionomie proprie. A scrie într'o limbă poate fi un accident; a avea talent poate fi numai o întâmplare personală; pentru a se integra într'o cultură, talentul trebuie să fie reprezentativ. Confirmând acest principiu este neîndoios totuși că literatura română nu-și afirmă existența numai prin talente incontestabile ci și prin însușiri specifice și comune. Virtualitățile artistice ale rasei sunt evidente în poezia noastră populară, superioară poeziei populare franceze; cifrele realizărilor literaturii culte nu se juxtapun ci se adună. Eminescu, Coșbuc, Creangă și Caragiale nu sunt numai talente remarcabile ci și puncte din frontiera hărței noastre sufletești. Atitudinea fatalistă a poporului român față de viață ne situează în orient; ne diferențiază, în orice caz, de apus. Latentă în poezia populară, ea e ridicată de Eminescu pe cea mai înaltă treaptă de realizare artistică. Sentimentalitatea caracterizată prin *duioșie* e specifică locului; n'o găsim în nici o literatură apuseană și nici n'o putem confunda cu *mila* slavă. Humorul românesc este iarăși specific; o pagină din Creangă nu-și are echivalentul în nici una din literaturile universale. Suntem originali nu numai prin fond ci și prin expresie; tânăra noastră limbă e plastică și plină de resurse. Spre exemplificare nu vom recurge la acelaș inimitabil Creangă, ci ne vom scobori la unul din scriitorii minori. Iată o pagină din Slavici:

„Este oare minune, dacă în urma acestora Sărăcinenii s'au făcut cu vremea cei mai leneși oameni? Este nebun acela, care seamănă unde nu poate seceră, ori unde nu știe dacă va putea sau nu să seceră. Pe „Fața“ locul este nisipos, grâul crește cât palma și popușoiul cât cotul; pe „Răpoasa“ nici merele nu se fac, iar în vale apa mănâncă rodul. Unde nu e nădejde de dobândă, lipsește și indemnul de lucru. Cine lucrează, vrea să câștige, iară Sărăcinenii și-au fost scos gândul de câștig pentru aceia nici nu se aflau îndemnați să lucreze. Cât puteau, petreceau vremea întinși la răcoare; nu puteau, își mâncau zilele lucrând prin alte sate învecinate. Când venea apoi iarna vai și amar!

Iar cine e deprins cu răul, la mai bine nici nu gândește: Sărăcenenilor le părea că, decât așa, mai bine nici nu poate fi. Peștele în apă, pasărea în aer, cârțița în pământ și Sărăcenenii în sărăcie!

Sărăcenii? Un sat cum Sărăcenii trebuie să fie.

Ici o casă, colo o casă... tot una câte una. Gardurile sunt de prisos, fiindcă n'au ce îngrădi; ulița e satul întreg. Ar fi prost lucru un horn la casă; fumul află cale prin acoperiș. Nici muruiala pe pereții de lemn n'are înțeles, fiindcă tot cade cu vremea de pe dâșii. Câteva lemne clădite la olată, un acoperiș din pae amestecate cu fân, un cuptor de imală cu prispă bătrânească, un pat alcătuit din patru țapi bătuți în pământ, o ușă făcută din trei scânduri înțepenite c'un par cruciș și cu altul curmeziș... lucru scurt, lucru bun. Cui nu-i place, să-și facă altul mai pe plac...”

Atitudinea și tonul sunt profund specifice; nu le vom găsi în niciuna din literaturile cunoscute. Dar nu numai atât: prin caracterul aforistic și totodată figurat, expresia însăși e singulară. Nu este popor mai sentențios decât noi și nu e limbă mai bogată în expresie metaforică decât limba noastră, dela cimilitură și până la Creangă, această sinteză a creațiunii artistice populare.

Literatura română nu se prezintă deci ca o suprapunere de individualități, ci ca o sumă, ca o totalitate organică și armonică de însușiri etnice, virtuale în producțiunea populară și realizate în literatura cultă prin artiști de un talent incontestabil. Intre cei patru pilaștri (Eminescu, Creangă, Coșbuc, Ca-

ragiale) ai expresiei artistice a sufletului românesc se întinde rețeaua unei întregi literaturi reprezentative. (Câteva nume de scriitori mai recent: Hogaș, Goga, Sadoveanu, Rebreanu, Gârleanu, Brătescu-Voinești, etc.). Departe de a păși în pragul Europei cu mâinele goale, pășim nu numai cu posibilitățile unui suflet original, și ca fond și ca formă, ci și cu afirmații categorice, solidare între ele, dar diferențiate în cromatica literaturii universale.

E. Lovinescu

CÂNTEC DE LEBĂDA

*Ne-am împăcat din nou...
Și privirile noastre-au obosit
De darul târziului ecou,
De noua și calda svârcolire luminoasă.*

*Stăm culcați în iarba proaspătă și grasă,
La marginea pădurii,
Și privim tăcuți, printre ultimii copaci,
Apusul soarelui.*

De fapt totul privește-acum spre soare.

*Căci printre trunchiurile umede și negre,
Astrul care moare,
Cântă (cum poate)
Iluminând cu sânge și aur
Dealuri verzi,
Pădurile și cerul albastru:
Un cântec fantastic de lebădă.*

*Oh! Rochia ta albă de muselin
E prea ușoară,
Pentru trupul modelat și plin
Pentru sufletele noastre împovărate.*

*Cântecul de lebădă
(Printre copacii negrii)
A încetat.
Și-acum astrul,
Un cadavru roșu, rotund,
Cade.*

E târziu.

Pădurile au devenit aproape albastre...

S'a făcut răcoare.

De-acum se va stinge și ce a întârziat în privirile noastre.

Neliniștea coboară fremătând în amândoi

Sufletele tremură ca apele seara.

Crește din lăuntru un surâs de moarte:

Cine se va ridica — cel dintâiu — dintre noi?

Camil Petrescu.

IZVOR-VAMA POȘTEI

În Dealul Spirei, la capătul liniei, vizitiul și taxatorul dela un tramvai cu cai, fumează cu patimă, scuipând alternativ. Pasagerii se grăbesc întrecându-se să ocupe locurile din afară. Doamne corpolente, rămase în picioare, respiră greoiu, înfoliate de dispreț.

— „Gata!”

— „Stai, oprește!.. Oprește, domnule, n'auzi?” Bang, bang!.. Vagonul se oprește brusc, pasagerii fac mătâni bombănind învective drastice. O domnișoară sveltă, oxigenată, cu părul retezat apare cu sânul palpitând de fună, cu buze roșii întredeschise și-și face loc cu coatele și cu ochii — mai mult cu ochii, decât cu coatele — ei și unul cățeluș gătit cu funtă roșie, între domni ce se strâng ca la comandă. Doi sublocotenenți proaspeți, o urmăresc cu priviri și gânduri aliate, roșindu-se că au fost descoperiți de doamnele corpolente, cari măsoară pe noua pasageră înverzite de invidie nelămurită.

— „Gata la urmă?”

— „Gata!.. Dă-i drumul... Taxa domnilor! Domnișoară nu e voie cu animalele în traivan.

— „Da nu supăr pe nimeni”.

— „Știu da avem ordin să nu primim câini”.

— „Domnule, eu am fost și în tren...”

— Trenu-i tren și traivanu-i traivan... Pofțiți jos că altfel nu dau drumul vagonului... Oprește, domnule!..”

— „Nici eu nu mă mișc d'aici (cu înțeles spre ofițeri). Să vedem cine o să protesteze...”

— „Noi nu lăsăm cu târguială din piață, că-l demâncare, așa că vă rog să vă dați jos”. Un domn bătrân cu rozetă și barbete. „Să nu te dai domnișoară... E mic, mă băiete, tu nu vezi?”

— „Mare, mic... pofțim regulamentul iscălit de d-l General Nicoleanu”.

— „Las' că te spui eu lui Nicoleanu“.

— „Spune-mă... eu atâta știu, te dai, ori nu te dai?... Dă-te jos că chem gardistul“.

— „Chiamă-l... ce număr ai? Să știți că reklam să te dea afară...“

— „Pe mine?... La ce să mă dea afară?... Stai să-ți arăt eu d-tale...“

Un neamț ciupit: „Coniț de ce nu mergi dumita cu trasur chind vrei plimbat cațel?“

(Râsete, aprobări).

Cineva: Plătești d-ta trăsura?“

Neamțul: „Eu platești (scoțând lulea din gură și arătând portofelul). Hai coconiț... mergi plimbam cațel... eu platești trasur, mata tai un curi-ț...“ (râsete).

— „Dă-te jos, domnișoară“, interveni conductorul.

Domnul bătrân: „Să nu te dai domnișoară...“

— „Ce să nu se dea, domnule... Plătești d-te amenda?... Poftim, vino d-ta de condu traivanu dacă ești așa de meșter“.

O doamnă corpolentă: „Hai, domnișoară, nu ne ține aici, că ne-așteaptă bărbații acasă...“

O femeie necăjită: „Apăi că curată vorbă, am copii, nu stăm să plimbăm cățelii. Dă drumul, domnule conductor...“

— „Stai, acumă... uite-l că vine...“

Un gardist scurt, gros, cu ochii spălăciți, cu mustața măncată de molii, se apropie și întreabă grav, mergând crăcănat:

— „Ce e aici?“

— „Uite, dom'le, 'mneaei umblă cu căinii în traivan... Noi nu lăsăm, care va sa zică nici cu păsări, nici cu găști, nici cu găini, nici cu nimic... cu niciun fel de alimente, așa că mneaei urmează să se dea jos...“

— „Dă-te jos, cocoană...“

— „Ia nu te răsti la mine, că nu știți cu cine vorbești...“

— „Cocoană, dă-te jos“.

— „Te rog să nu fii obraznic... sunt domnișoară, nu sunt cucoană“.

— „De, aș ști eu ce să-ți fac, da nu-i frumos, așa că mai bine, fii la locul d-tale...“

— „Vai ce mojie!.. Unde mă vezi singură... (privind cu desnădejde spre ofițeri). Eu am frate maior, domnule!..“

— „Să fie sănătos, asta nu ne privește... Dă-te jos și lasă vagonul să meargă el regulat în circulația lui...“

— „Nu mă dau“.

— „Ascultă cucoană ori domnișoară, ce-ai fi, ireaba d-tale.. dă-te jos, c'apoi te iau cu forța publică...“

— „Coconiț, dai cațel la mine“.

Și luând cățelul, neamțul se detașă din tramvai și cu pași nesiguri, apucă pe o stradă lăturalnică. Ofițerii s'au dat jos și ei la colțul stradel și cetesc un afiș electoral sfâșiat de vânt.

-- „Domnule... ei domnule!.. Ia stai, domnule!.. Fîreaî al dracului de şvab!..“

Doamna corpulentă: „Asta aşteptă...“

Altă doamnă corpulentă: „Inadins iasă cu căţelul, ca să se țină bărbaţii după ele...“

Domnul cu barbete (crai şi laş). Pardon, ele după bărbaţi!..“

— „Vă caută şi cu câinii acum..“

O voce: „Ca pe prepeliţe...“

Un lucrător bărbier: „Ăştia sunt câini mişto, ştii coea, ro-coco...“

O voce: „Racocote...“

— „Ha, ha, ha!..“

— „Gata la urmă?“

— „Gata! Dă-î drumul.

Gh. Brăescu

SOŢUL

Increzător în cinstea conjugală
E mândru de frumoasa lui soţie:
Pe frunte, abia poate să mai ţie
A cerbului coroană triumfală.

În veacul nostru de ipocrizie,
Excepţie sublimă şi totală,
E singurul pe care nu-l înşeală...
E fericit s'o simtă şi s'o ştie.

Ceilalţi, sărmanii, toţi, loviţi de soartă
Căminul pe vecie-l dezertară
Şi plâng, căci şi-au văzut credinţa moartă.

El însă e senin, fără povară...
Şi, printre zâmbete stupide-şi poartă,
August, încornorarea milenară...

VITCOR EFTIMIU.

SLOVE DE SARĂ

O goarnă spune serii vorbe de mahnire
Apoi, mahnită, și ea face,
Ca peste târgușorul obosit de mugetul vitelor
Amintirile să pue liniște și pace.

Acum târgul copleșit de sară și răcoare,
O s'adoarmă naiv ca o fată bolnavă
Pe care liniștea sării și a amintirii o doare,

Și dacă va mai veni și polenul stelelor,
Să fulgue pe străzi foi de mahnită melancolie
Orășelul, îngenunchiat pentru ruga de culcare
Va fi o fată bolnavă în agonie.

CAMIL BALTAZAR.

Somnul copilului

În haosul neînțeleș de minte
E-un univers, și'n univers un glob
De tină, ne'nsemnat, ce ca un rob
Își duce lanțurile înainte!

Și'n țărână printre lumea de morminte
E un mormânt, ca și'ntr'un lan un bob,
A fost sortit acolo de microb,
Al spațiului monarh a tot putinte!

Așa văd universul; un sicriu
În care și doarme somnul lui pustiu
Nevinovat, simbolic, un copil!

Atât de mic, în cadrul ăsta mare,
Răstoarnă totuși somnul lui umil
Întreaga lumilor justificare!

ALICE SOARE

GIOVANNI PAPINI

Pentru cel care ar citi „*Viața lui Isus*” de Giovanni Papini, fără a cunoaște opera sa literară anterioară, așa dar pentru lectorul perfect independent de orice prejudecată a impresiei, opinia rezultată din această lectură ar fi de o mare simplitate, cu tot ceea ce simplitatea conține statornic și liniștit. La interval de două milenii s'ar găsi în fața unui Apostol Creștin.

Întreaga lucrare de progresiune, de cucerire, de transgresiune, de erezie și uzură religioasă creștină îndeplinită în aceste milenii, e abolită. Suntem de față cu Rabinul Isus.

Cuvântul lui pronunțat în fața omenirii de atunci, e spus omenirii de azi, fără nici o deosebire.

Credința simplă a celor doisprezece discipoli, credința simplă a lui Papini sunt de o aceeași esență la distanțele care îi separă.

Credinciosul care a scris *Viața lui Isus*, trăiește în țara suzeranității Pontificale Catolice, dar nu e un catolic cum nu e un ortodox, cum nu e succesor al Evangheliștilor fondatori, ci de-a dreptul un culegător al vocii Profetice.

Departat de a fi un agent papal al creștinismului ar putea fi acuzat ca iniconoclast și ca negator al Bisericii organizate. Constituția sacerdotală și arhitectura gotică sau bizantină dispar ca fiind zadarnice dacă nu chiar adverse principiului în jurul căror s'au înălțat.

Orice argument, orice probă că G. Papini ar fi un sluitor al cauzei bisericesti, rămân date biografice laterale și contesabile.

Propria sa afirmație în acest sens, nu ar însemna decât că, pornit dela vre-o intențiune, s'a găsit el însuși pus dintr'odată în fața vocațiunii sale apostolice.

Nici o măiestrie nu ar fi putut până întratata respinge artificial și acoperi intenția propagandistă; singură convingerea absolută a putut desprinde din construcția bisericii creștine, din arborescențele stufoase ale filosofiei creștine, legenda aceasta armonioasă și limpede, fără șovăire, fără deviere.

— Cititorul care dimpotrivă ar cunoaște opera literară a lui Papini, s'ar găsi în fața unei dedublări a personalității. Alături de scriitor ar dovedi pe discipol.

„*Viața lui Isus*” nu e operă literară pe temă religioasă, nu confundă în ea romancierul, poetul, cugetătorul și creștinul, ci aservește scriitorul apostolului.

Orice element creator e exclus, orice ferment imaginativ e absent, orice exaltare fie chiar mistică, orice înfatuare, lipsesc.

E credința pozitivă, calmă dacă nu rece, a unui breviar; acceptarea indubitabilă a faptelor, logica interioară care-și așterne în cifre clare socotelile, alături de toate ecuațiile cugetului omenesc.

Fervența lui nu e pasiune, credința nu e fanatism; toate condițiile de convingere sunt respectate.

În jurul cifrei „Necunoscutului”, celei mai grele probleme, Papini anunță formula algebrică a unui adevăr perfect.

„*Viața lui Isus*” fiind opera unei vocațiuni, orice discuție critică în jurul ei, va devia în chip fatal în discuție religioasă, pentru că Christ nu e aci tema unui filosof sau artist, e *figura centrală a unei fapte divine*.

Privită astfel, lucrarea lui Papini va naște ideea corelației dela cauză la efect: fenomenul unei vocațiuni creștine e concordant cu amenințarea ideii creștine.

Cel care, străin de preocupări religioase se găsește în fața acestei apariții, e nevoit a presuma din ea, simptomul unei necesități din care a decurs.

Cel care ocupându-se de parcursul social al ideilor religioase ar cunoaște existența unui moment critic, constată ecloziunea operei Papiniane ca pe un efect corespunzător.

Atacul e dat de forța ascendentă a materialismului cu mobilul dominațiunii fără de frânturi. Un atac religios pe temă socială sau un atac social pe temă religioasă. Lupta ocolește instituțiile și chiar principiile, lovește fislonomia centrală a așezământului creștin. E negațiunea directă a lui Christ.

Papini rămâne și el înafara punctelor de vedere sociale, clericale, teosofice. La semnalul de alarmă credința lui esențială îl scoate din biserică, scoboară pragul lor și în limpezimea aerului, despresurat de dogme, eliminând tot ce s'a așternut peste epoca apariției umane a fiului divin, desfășoară în toată frăgezimea realității fapta Vieței lui Isus.

Desfigurarea, fraudă adusă figurei divine îl face să o extragă din toată înconografia, de sub toată ornamentația, sub care zeul acumulat a ascuns-o.

Vizual fără a fi vizionar, Papini cercetează și găsește în materialul existent nici decum înafară de el.

Posedă darul inegalabil de a înlătura, de a extirpa aderențele, de a extrage de sub depozitele cele mai trainice ale portretului creștin, *Icoana simplă* care le stă dedesubt.

Toate simbolele, toate sintezele dispar. E Isus și acțiunea sa. E același timp și același loc. Așa a fost!

— Cum va primi cugetarea contemporană lucrarea lui Pa-

pini din punct de vedere social religios? Are vre-o consecință? Vocea asta singulară va fi vorbit sau nu în pustiu?

Papini reînviește într-o ediție definitivă biografia lui Isus și afirmă prin ea existența divinității și manifestarea ei în existența omenească. Atâta timp cât problema e încă subț cea mai înaltă urmărire a inteligenței și cercetării științifice, atâta timp cât cea d'întâi manifestare spirituală a materiei a fost instinctul religios, atâta timp cât legenda e însăși forma d'întâi a adevărului, opera lui Papini nu poate cădea alături de interes, și înseamnă în confuziunea tendințelor un punct luminos.

Pornită din impulsia convingerei, trezește instinctul receptivității. Dacă fără de tendință, nu e și fără consecință.

— Pentru acei însă, care s'ar trage deoparte de orice motive sociale religioase, ar rămâne încă o consecință de mare însemnătate în oisescuțe. Scriitor de profesiune, acest Evangelist a săvârșit *operă literară*.

Considerată literar, viața lui Isus, prin faptul prelucrării unei teme de domeniul comun, nu aparține literaturii de creație ci se așază de drept în judecata *operei de artă literară*.

Socotită ca operă de artă, puterea de eliminare a componentelor estetice, ostracismul absolut al ornamentului, puritatea riguroasă a desenului, strictetea idellor și simplitatea sentimentului, absența imaginației și virtuozitatea realizării, pot aduce în discuție acele două noțiuni excepționale de perfecție și sublim.

Lipsită de idee creatoare, desprinsă de atitudini personale, lucrarea lui Papini a urmărit și dobândit *realizarea*.

Însuși coloritul pare abolit pentru a fi conținut și exprimat în puritatea melodică a liniei. Noul Testament a găsit în Giovanni Papini imagistul unui album minunat în care fiecare aspect își conturează candoarea liniilor pe transparența luminoasă a atmosferei, în care fiecare relief își trage hotărât umbra pe fondul de umbră.

O poezie puternică e difuzată în sufletul lucrării, e proiectată calm și egal pe întreaga perspectivă.

Cele câte-va milenii de cultură și dezvoltare artistică care descind în reprezentanța literară a lui Papini, par a-i fi slujit numai la putința de a extrage din tumultul liniei și din amplificarea cugetărei, esența simplă a expresiei liminare.

Breviarul artistic creștin se așază astfel lângă operele artei păgâne. Alături de cele câte-va întruochipări definitive lăsate de evurile estetice Giovanni Papini a realizat *nodul sacru perfect*, *opera plastică* a entității Creștine.

Hortensia Papadat-Bengescu

S F A R Ș I T U L

*Pământul rătăcia bătrân în slavă,
Ca o navă,
Pe un ocean întunecat...
Și cum sclipia'nemărginire,
Părea de sus un obosit opaiț
Ce pălpăia'neștire
În bezna unui geam întunecat...*

*Cu'ncetul agonia își pompa
Licoarea verde și moleșitoare,
Și-o lăncedă înfiorare
Se strecura prin mădularele slăbite
Paralizând treptat orice mișcare...*

*Deasupra scoarței hârbuite
Fimțele mănate de-un fior de groază,
Se ascundeau prin mușuroaele zidite,
Cătând în sânul mucedelor încăperi
Scăparea ce acum nu mai venia de nicăeri.*

*Și atunci în aer
Se săvârși banala întâmplare.
În spasmul efemer al unei clipe
Bătrânul s'a uitat livid spre soare,
Și dând un răcnet lung
Din toate glasurile la un loc,
Străpunsă n plin văzduhul
C'un junghiu enorm de foc...*

*În urmă hohotind ca un smintit
Prin haosul de spații pale-violete
Pustiul arăta cu degetul întins
Un gol nemăsurat ivit
În gingia știrbită de planete...*

*Iar pe un astru depărtat,
Un astrolog deasupra unei planșe aplecat,
A șters încet o stea cu roșu...
Și-apoi pe-o carte groasă însemnă cu supărare
O dată oarecare...*

I. Valerian

CRONICA LITERARĂ

Const. Kirițescu

Istoria războiului pentru întregirea României

1916—1919. Volumul I.

Războiul ne-a adus o suficientă literatură de războiu și o și mai abondentă literatură patriotică. Aprigi în dorință, suntem tot atât de aprigi și în sațiu; după ce am reclamat-o, am început să privim cu neliniște valul de literatură războinică. Ingrijorarea, de fapt, n'ar trebui să vină dela natura acestei literaturi ci dela calitate ei; distanța de timp ce ne desparte de războiu fiind prea mică, n'am depășit încă, în literatură, faza retorică, iar în istoriografie faza jurnalului de campanie sau a relatărilor singulare. Și în una și în alta, ne găsim în fața unor manifestări subiective și hipertrofice. Abia am pășit în pragul obiectivării; dincolo de el ni se deschid posibilități imense. Departe de a se fi epulzat, războiul va deveni cu timpul un ferment și mai fecund de inspirație poetică și de cercetare istorică. În literatură, zorii unor timpuri mai bune se văd în versurile de o viziune atât de realistă ale lui Camil Petrescu, în două nuvele ale lui Rebreanu (*Îfic Strul, dezertor și Catastrofa*) și în două nuvele ale d-nei Hortensia Papadat-Bengescu (*Că să te pomenesc* și *Omul căruia i se vede înima*). În istoriografie, era nouă începe cu remarcabila lucrare a d-lui Const. Kirițescu.

Nu e nici rostul, nici competența noastră de a ne ocupa de valoarea de amănunt a acestei lucrări; sperăm că i se va face o critică militară. Datoria noastră este numai de a sublinia spiritul de obiectivitate științifică în care e concepută opera, ținuta literară și sobra a stilului, expresia cumpătată și înfrântă a sentimentului. Om de știință, — deși nu istoric, — autorul a adus în lucrare sa disciplina cercetării adevărului. Pentru a se menține în strictă obiectivitate, unul din capitole ar fi putut lipsi. *Agonia unei capitale (scene trăite)* s'ar fi putut publica într-o broșură separată; în domeniul impresiunii, se deplasează ceva din linia simplă a obiectivității, în care se desfășoară întreaga această lucrare, prima încercare de evadare din câmpul retorismului și impresionismului spre a fixa științific momentele esențiale ale războiului pentru întregire a României.

E. L.

CRONICA DRAMATICĂ

TEATRUL NAȚIONAL

CIUTA, piesă în 3 acte de *Victor Ion Popa*.

Cititorii noștri cunosc cronicile artistice publicate în *Sburătorul* de d. Victor Ion Popa și le vor fi apreciat competența și cumpătarea de judecată. Mai puțin incisiv și ca simț critic și ca stil decât d. F. Șirato, d. Popa s'a distins prin obiectivitatea omului care nu e închis într'o viziune personală. Vizitatorii expoziției de astă primăvară au descoperit în d. Popa, pe lângă un admirabil caricaturist și desenator cunoscut și din ziare, și un modelator de statuete expresive. Puțini știu că d. Popa a debutat prin a fi actor și că e uneori și poet; mai rămânea să găsim în acest tânăr atât de dotat și un autor dramatic. Premiată anul trecut de critica dramatică a ziarelor noastre, *Ciuta* a văzut lumina rampei anul acesta nu numai în concertul de elogi ale presei cotidiene, care nu putea decât să se repete, dar și la adăpostul unei remarcabile favorii publice. Spectatorii au subliniat cordial debutul unui scriitor român, semn al conștiinței datoriei față de literatura dramatică originală. Ar fi de dorit ca această cordialitate spontană a publicului să lumineze și conștiința tuturor celor ce sunt sau vor mai fi în fruntea teatrului. Cea mai de seamă datorie a unui Teatru Național este de a crea un repertoriu național, de a stimula literatura dramatică originală. Nici un fel de alte reprezentații, în orice condiții s'ar da, nu ne'ar putea despăgubi de lipsa unei inițiative inteligente în alegerea repertoriului român. Teatrul Național a publicat lista bogată a pieselor streine pe care le va juca în stagiunea aceasta. E cu mult mai important să cunoaștem lista pieselor originale cu care se va prezenta spre a-și justifica menirea.

Cu toată fragilitatea construcției sale arhitectonice (actul III) și a literaturizării retorice a unor scene (actul II), *Ciuta*, d-lui Victor Ion Popa are nu numai elementul viu al dialogului ci și meritul unui întreg act (actul I) de atmosferă provincială admirabil prinsă, deși în slabă legătură cu țesătura piesei. Prin figura doctorului Mincu și a nevestei sale, d. Victor Ion Popa a dovedit că are darul observației, esențial oricărei opere dramatice. D. N. Soreanu a făcut din bătrânul Mincu o creațiune magistrală.

Cu aceste însușiri, *Ciuta* e promisiunea unui viitor dramaturg, iar pentru Teatrul Național reprezintă un început bun.

E. L.

După întreruperea din timpul verii, SBURĂTORUL LITERAR reapare cu aceiași directivă și cu aceiași colaboratori.

Duiliu Zamfirescu. Publicând una din scrisorile lui Duiliu Zamfirescu, revista *Convorbirile literare* face un apel către toți cei ce au corespondență de la răposatul romancier pentru a i-o comunica spre publicare. Publicăm și noi o scrisoare, în care scriitorul se zugrăvește destul de caracteristic:

Odobești 21 Novembre 1911

Stimate Domnule Lovinescu,

Întorcându-mă la țară, am putut ceti în liniște studiul D-voastre asupra a 4 din romanele mele. Imi pare rău că nu v'ați întins și asupra celorlalte, Anna și mai cu seamă Lydda.

Așa cum e pusă chestiunea — adică dovada de făcut contra oamenilor de rea credință sau pentru cei ce nu au cetit lucrările mele, că aceste lucrări nu sunt nici antinaționaliste nici antiardeleniste — ea e tratată cu mare competență. Bine că se mai găsesc și oameni de treabă, care să nu fie terorizați de comitetul ariviștilor dela Iași !..

După cât am înțeles, însă, D-v. ați dat dovadă nu numai de curaj, față de oameni nesinceri, ci și de dezinteresare, față de naivii dela Românul, respingând colaborarea remunerată la ziarul de peste munți.

Eu apreciez foarte mult această

bărbătească hotărâre de a nu cedă din convingerile noastre, atunci când simțim că se comite o nedreptate sau se atacă adevărul. Dacă ar fi mai multă lume curată la suflet, s'ar trăi mai ușor. Dar mincinoșii, ariviștii, toți acei ce au înțeles că prin teroare se poate ajunge încă departe în țara românească; sunt legați între ei, și cu atât mai strâns, cu cât sunt mai lipsiți de talent. Firește că talentele adevărate străbat întotdeauna; dar uneori ele străbat târziu, și adesea le tau înaintea îndrăzneții fără talent, ce sintetizează un moment politic sau economic.

Eu, personal, nu mă tem de nimeni, decât de propria mea conștiință. Câți oameni pot zice același lucru? Din nenorocire foarte puțini. D-l Stere se ascunde după Nicanor și mușcă de unde poate. Pantelimon e mai subțire la obraz.

Mă uit împrejur și mă înspăimânt de câtă lășitate văd. Lășitate, platitudine. Încovăire de șira spinării, minciună și lipsă de lealitate. Asta este marfa cu care se speculează în piață. Așa că, chiar atunci când cineva nu împărtășește în toate politica unui bărbat ca Primul Ministru de astăzi, D-l Carp răsare deodată, din mulțimea asta de pleutres, ca o raritate și o frumusețe morală incomparabilă.

Vă rog dar să știți că eu pun foarte mare preț pe un om care mai de grabă renunță la o leafă decât la o convingere; să știți și să luați notă.

Al D-v. foarte obligat

Duiliu Zamfirescu.

Finalul, în care scriitorul mă invită atât de apăsător să iau notă de buna lui părere, depășia într-adevăr atât conveniențele mele încât relațiile noastre nu aveau perspective de continuare. Ceiace s'a și întâmplat.

Flacăra. — Răspunzând invitației *Vieței Aoi* de a fuziona cu *Sburătorul*, *Flacăra* găsește că *Sburătorul* ar fi „sbârnăitul incomod al unei viespi în armonia unei sonate de Chopin”. Străbătând sumarul ultimului număr al *Flăcării*, ti reproducem lista colaboratorilor fără nici o omisiune: I. Foti, N. Beldiceanu, Mihail Munteanu, Perpersicus, Julieta Lascarov Lupășcu, Gr. Popițiu, D. F. Dima, Const. A. I. Ghica, Al. Negură, Eugen Titeanu, V. Corbasca. Este acum ușor de înțeles de ce *Flacăra* reprezintă „armonia unei sonate de Chopin”; este însă și mai ușor de priceput resemnarea cu care ne primim rolul sbârnăitului viespi în armonia unei astfel de sonate.

Legea progresului. — Citim în ultimul număr al *Adevărului literar*: „Nu se poate tăgădui că în deosebi în ceiace privește comedia am făcut — de când cu Alecsandri și Caragiale — cam aceleași progrese, care în literatura franceză au fost realizate dela *Bărbierul de (sic) Sevilla* pînă la *Sgîrcitul* lui Molière.”

Autorul acestei constatări a unui progres *à rebours* e cunoscutul nostru critic literar Ioan Slavici, deși ar fi putut fi d. Struțeanu.

Cazul Iorga-Mercure de France. — Puțin atentă față de conflictele culturale, presa s'a ocupat totuși cu abundență de aventura d-lui N. Iorga în coloanele revistei *Mercure de France*. Tot ce se referă la d. Iorga atîță curiozitatea și interesul publicului: i se cuvine a-această dreaptă recunoaștere.

Insărcinat de *Mercure de France* cu rubrica literaturii române, d. Pompiliu Păltănea, student la Pa-

ris, a debutat prin a prezenta literatura română modernă gravitând în jurul inexistentei revistei *Viața nouă* a d-lui Densușianu; în al doilea rând, a căutat să discrediteze situația d-lui Iorga în fața opiniei publice franceze, prezentându-l ca pe un vechiu dușman al culturii franceze. Situația d-lui Iorga, în această privință este, nu se mai poate mai limpede. Atitudinea sa dușmănoasă față de cultura franceză nu s'a manifestat numai în consiliile facultății, disprețuind diplomele franceze, în cursurile universitare, combătând politica și mai ales idelle revoluției franceze, într-o activitate publicistică de peste treizeci de ani, ironizând literatura modernă franceză, ci s'a manifestat și printr-o mișcare de stradă de un destul de mare răsunet. Lucrurile acestea nu erau o taină pentru nimeni, după cum nu e o taină n-ici faptul că, șovăind doi ani în timpul războiului mondial, d. Iorga s'a raliat cel din urmă la situația de fapt a războiului alături de aliați. Variațiuni ce trebuiau să rămână însă o chestie de polemică internă, de oare ce poziția actuală a d-lui N. Iorga are o importanță internațională; d-sa este ambasadorul culturii române la Paris. Oricare i-ar fi fost atitudinea trecută, nu putem decât să ne bucurăm că și-a schimbat-o; în loc de a ne încerca să-l sdruncinăm situația, trebuie deci să i-o consolidăm; prestigiul său ne mărește pe al nostru. Căci nu putem contesta că d. Iorga e personalitatea cea mai reprezentativă a culturii române în timpul de față; nimeni nu-l ajunge nici în erudiție, nici în putere de muncă, nici în marele dar de a fi comunicativ și de a împărtăși, oriunde ar fi, viața.

Invinuirile d-lui Pompiliu Păltănea din *Mercure de France* pot fi deci juste; ele sunt însă o faptă rea și nepolitică și cu atât mai regretabile cu cât îndărătul lor se ascunde d. Densușianu, apărătorul „geniului latin”, fidel, desigur, dar fără talent și personalitate.

E

ică, Eminescu, Caragiale,
E. Lovinescu, Em. Gâr-
Al. Brătescu-Voinești, Oct.
d-Aldeal, Contesa de Noailles.

LEI 8.—

arum Eladei, Matilde Serao, Emile Fa-
ato Cellini, J. J. Weiss, Fogazzaro, M. Sadoveanu,
Oct. Goga, D. Anghel, etc.

LEI 8.—

VOL. III. — Victor Eftimiu, St. O. Iosif, Em. Gârleanu,
Coșbuc, Oct. Goga, Al. Macedonski, D. Anghel, M. Sorbul,
Cinquantenarul romanului românesc, V. Alecsandri și antichii-
tatea latină, Carlo Goldoni, Henri Bataille, etc.

LEI 10.—

VOL. IV. — Revizulri literare : Caragiale, T. Maiorescu,
C. Dobrogeanu-Gherea, N. Iorga, I. Al. Brătescu-Voinești, Al.
Vlahuță, Poezia populară, Literatura „Semănătorului”, etc.

LEI 12.—

VOL. V. — L. Rebreanu, Duiliu Zamfirescu, Elena Farago,
T. Maiorescu, Chendi, Carmen Sylva, Vissarion, Rotică, Lite-
ratura Ardealului, Shakespeare, Ibsen, Eschil, Euripid, etc.

LEI 14.—

VOL. VI. — Al. Macedonski, Hortensia Papadat-Bengescu,
Gala Galaction, Oct. Goga, N. Iorga, Mihail Dragomirescu, T. Ar-
ghezi, D. D. Pătrășcanu, C. Stere, G. Lazăr, Anticipații literare etc.

LEI 15.—

VOL. VII. — Al. Odobescu, B. P. Hașdeu, Al. Davila, I.
Minulescu, Lucian Blaga, Hortensia Papadat-Bengescu, Caton
Theodorian, Delavrancea, Alfred Moșoiu, Bacovia, T. Arghezi,
Victor Eftimiu, F. Aderca, B. Fundoianu, Em. Bucuță, Litera-
tura și viața, Anticipații literare, Literatura și războiul, etc. etc.

LEI 20.—

CENTRALA
SOCIETATE ANONIMĂ

41, STRADA PARIS

Sucursale: BUCUREȘTI — STR.

**În țară: Ploiești, Buzău, Galați, Iași,
Temișoara, Brașov, Cluj, Cernăuți,
Mare, Arad, Târgul-Mureș, Râmnicul-Săra,
Craiova, Turnu-Severin, Târgoviște, Botoșani.**

Cel mai bine asortat cu ultimele noutăți pentru salon

Atelier de Croitorie de primul rang pentru Dame și Domni

Prețuri mai ieftine ca oriunde

S'a descis Centrala

MARILOR MAGAZINE

La PALATUL NOUȚĂȚILOR

STRADA PARIS, No. 10

Sucursale: Oradea-Mare, Lugoj

MĂȚĂSURI :: LENA JURI

PÂNZETURI :: ARTICOLE

DE MARIAJ :: GALANTERIE

Mare Raion de

FURNITURI DE MODE

INCĂLȚĂMINTE etc.

Prețurile excepționale

Gustați delicioasele

produse ale

BONBONERIEI

RENAISSANCE

care se pășesc în detalii la

COFETĂRIA RENAISSANCE

STRADA PARIS, 10

și la toate sucursalele

MISSIR

DIN ȚARĂ

En Gros la Fabrica

STR. POPA-TATU, 45